

5P Competences

Πλαίσιο Δεξιοτήτων

Δεξιότητες Βιωσιμότητας στην Εκπαίδευση Ενηλίκων | Πλαίσιο Δεξιοτήτων

Έκθεση Έρευνας

Funded by
the European Union

Η υποστήριξη της παραγωγής αυτής της έκδοσης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν συνιστά έγκριση των περιεχομένων. Αυτά αντανακλούν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών. Η Επιτροπή αποποιείται κάθε ευθύνη για την οιαδήποτε χρήση των περιεχομένων πληροφοριών.

Thomas Eckert

Ευχαριστίες

Randolph Preisinger-Kleine, Catharina Blanke, Marie Lichtenberger, Karsten Krüger, Laureano Jiménez Esteller, Nina Cugler, Monica Cugler, Aleksandra Radulescu, Diana Treviño, Νίκη Ζαφειροπούλου

Μόναχο, 2023

CC BY-NC-SA: Επιτρέπεται η διανομή, η τροποποίηση, η προσαρμογή και η επαύξηση του υλικού σε οποιοδήποτε μέσο ή μορφή, αποκλειστικά για μη εμπορικούς σκοπούς και με την προϋπόθεση να γίνεται αναφορά στον δημιουργό. Αν τροποποιήσετε, προσαρμόσετε ή επαυξήσετε το υλικό, τότε η άδεια του τροποποιημένου υλικού θα πρέπει να έχει ακριβώς τους ίδιους όρους.

Για περισσότερες πληροφορίες για την άδεια,
επισκεφτείτε την παρακάτω διεύθυνση:
<https://creativecommons.org>

Στόχος του προγράμματος 5P-Competences ήταν η ανάπτυξη ενός πλαισίου δεξιοτήτων, βασισμένου στις αναλύσεις αναπτυξιακών δραστηριοτήτων, προσαρμοσμένων επακριβώς στις απαιτήσεις της ζωής ενός ενήλικα.

Επιπλέον, στο πρόγραμμα αυτό αναπτύχθηκε ένα πλαίσιο δεξιοτήτων ως βάση για τη δια βίου μάθηση. Δεδομένου ότι η δια βίου μάθηση βασίζεται στην ανεπίσημη μάθηση, τα πλαίσια δεξιοτήτων που στοχεύουν στην επίσημη μάθηση είναι ανεπαρκή για διάφορους λόγους:

- ... επειδή οι μαθησιακοί στόχοι και δεξιότητες διατυπώνονται με πολύ γενικούς όρους. Συνεπώς, η αιτιολόγηση της σχετικότητάς τους δεν απαιτεί τη συμπερίληψη της έννοιας της βιωσιμότητας. Π.χ. «δεξιότητα συστημικής σκέψης», «δεξιότητα της στρατηγικής» ή «δεξιότητα της αυτογνωσίας» (UNESCO, 2017, σελ. 10). Από το επιχείρημα αυτό καθίσταται σαφές ότι οι εκπαιδευτικές καινοτομίες δεν είναι απαραίτητες, γιατί οι στόχοι είναι πάντα επίκαιροι.
- ... γιατί οι εκπαιδευτικοί στόχοι συνδέονται πρωταρχικά με την επίσημη μάθηση σε σχολεία και πανεπιστήμια. Μπορούν να ενσωματώνονται σε έναν κατάλογο όπου περιγράφονται δεξιότητες και προσόντα, τα οποία γενικά είναι σημαντικά, ο οποίος κατάλογος, όμως, παραμένει αποσυνδεδεμένος από τα προβλήματα και τις καταστάσεις της καθημερινότητας. Αλλά ο λόγος που χρειάζεται η ανεπίσημη μάθηση είναι ακριβώς αυτή η καθημερινότητα.
- ... γιατί είναι (σχεδόν) αδύνατο να εξάγουμε συμβουλές για παιδαγωγικές δράσεις από αναλυτικές κατηγορίες, οι οποίες παρέχουν κριτήρια στάθμισης των εκπαιδευτικών στόχων (ή δεξιοτήτων) για κάθε άτομο ξεχωριστά ή που παρέχουν κριτήρια για τη σειρά με την οποία θα πρέπει να διδάσκονται οι δεξιότητες.

Στα πλαίσια της δια βίου μάθησης είναι απαραίτητη η διεύρυνση των υπαρχόντων πλαισίων δεξιοτήτων (ή λιστών εκπαιδευτικών στόχων) μέσω μίας έννοιας η οποία προσανατολίζεται σε καθημερινές καταστάσεις, και από επαγγελματική σκοπιά. Για τους λόγους αυτούς, το πλαίσιο δεξιοτήτων που ανέπτυξε αυτό το πρόγραμμα απορρέει από δύο πηγές. Η πρώτη πηγή είναι οι προγραμματικές εκδόσεις της UNESCO και άλλων οργανισμών σχετικά με την Εκπαίδευση για Βιώσιμη Ανάπτυξη (EBA). Η δεύτερη πηγή είναι ο άτλαντας δεξιοτήτων που ανέπτυξαν οι Heyse & Erpenbeck (2017).

Με αφετηρία τις εκδόσεις του ΟΟΣΑ, αναγνωρίζονται τρεις κύριες πλευρές (μαθησιακοί στόχοι) για την ΕΒΑ: Γενιά, δικαιοσύνη και ευθύνη.

1. Το αντικείμενο της γενιάς συνδέεται στενά με τη βιωσιμότητα και αναφέρεται ρητά στο GreenComp, το ευρωπαϊκό πλαίσιο δεξιοτήτων βιωσιμότητας (υποστήριξη της αμεροληψίας, σελ. 14). Η κεντρική ιδέα είναι ότι κάθε γενιά ζει σε έναν κόσμο (ή μαθαίνει να ζει σε έναν κόσμο) ο οποίος έχει επηρεαστεί και σχεδιαστεί από προηγούμενες γενιές. Κληρονομούν τον κόσμο από αυτές τις προηγούμενες γενιές, κρατάνε κάποια πράγματα και αλλάζουν κάποια άλλα, ούτως ώστε να μπορέσουν να παραδώσουν με τη σειρά τους τον κόσμο στην επόμενη γενιά/στις επόμενες γενιές.

Μία από τις προϋποθέσεις της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η επίγνωση αυτής της πλευράς και η αντιμετώπισή της με σωστή κρίση και ευθύνη. Αυτό αφορά την ιστορία της ανθρωπότητας στο σύνολό της, του έθνους στο οποίο ζει το άτομο, της οικογένειάς του, καθώς και αυτού του ίδιου. Οι νόρμες και οι αξίες πρέπει να αμφισβητούνται και να αναγνωρίζονται. Οι άνθρωποι οφείλουν να αναρωτιούνται τι θέλουν να αφήσουν στα παιδιά τους, στα παιδιά των φίλων τους, της κοινωνίας στην οποία ζουν, της χώρας τους και του κόσμου. Στο πλαίσιο των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) του ΟΗΕ, γίνεται ειδική αναφορά στο ΣΒΑ 8 (Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη). Σχετικές είναι και οι ΣΒΑ 1-3 (Εξάλειψη της Φτώχειας, Μηδενική Πείνα, Καλή Υγεία και Ευζωία), ΣΒΑ 5-12 (Ισότητα των Φύλων, Καθαρό Νερό και Υγιεινή, Προσιτή και Καθαρή Ενέργεια, Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη, Βιομηχανική Καινοτομία και Υποδομές, Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες, Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή) και ΣΒΑ 16 (Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί).

2. Στις δεξιότητες του GreenComp δίνεται έμφαση στη δικαιοσύνη. Αναφέρεται ευθέως στους τρεις ΣΒΑ (ΣΒΑ 5: Ισότητα των Φύλων, ΣΒΑ 10: Περιορισμός της Ανισότητας και ΣΒΑ 16: Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί). Αναφέρεται ρητά και σε ορισμένους άλλους στόχους (ΣΒΑ 1: Εξάλειψη Φτώχειας και ΣΒΑ 2: Μηδενική Πείνα). Ως δικαιοσύνη εννοείται η δικαιοσύνη ανάμεσα στα έθνη, στις γεωγραφικές περιοχές και στους ανθρώπους. Υπάρχει ισχυρός συσχετισμός με ερωτήματα που έχουν να κάνουν με την ισότητα και την ανισότητα. Τα ερωτήματα αυτά σχετίζονται

με τη διανομή φυσικών πόρων, την οργάνωση της εξουσίας ή της κυριαρχίας.

3. Στην αίσθηση ευθύνης έχει γίνει ήδη αναφορά από τους Havighurst (1498) και Hurrelmann (1995). Η βιωσιμότητα είναι απλώς άλλη μια πλευρά της υπευθυνότητας. Σημαίνει να είμαστε υπεύθυνοι για τις πράξεις μας, για τις αξίες μας και για τις ενέργειές μας σχετικά με τη βιωσιμότητα. Σχετικές αναφορές θα βρούμε στο πλαίσιο δεξιοτήτων (Εκτίμηση της Βιωσιμότητας ή Πολιτική και Συλλογική Δράση), αλλά και στους ΣΒΑ. Έχει να κάνει με την αίσθηση ευθύνης απέναντι στους άλλους και τις προϋποθέσεις για να έχουμε «καλή ζωή». Συνεπώς συνδέεται στενά και με το ερώτημα περί των γενεών.

Από τα θέματα αυτά, προκύπτουν τρεις αναπτυξιακοί στόχοι (σχετικά με τη θεωρία του Havighurst). Αυτοί περιγράφονται στις ακόλουθες παραγράφους:

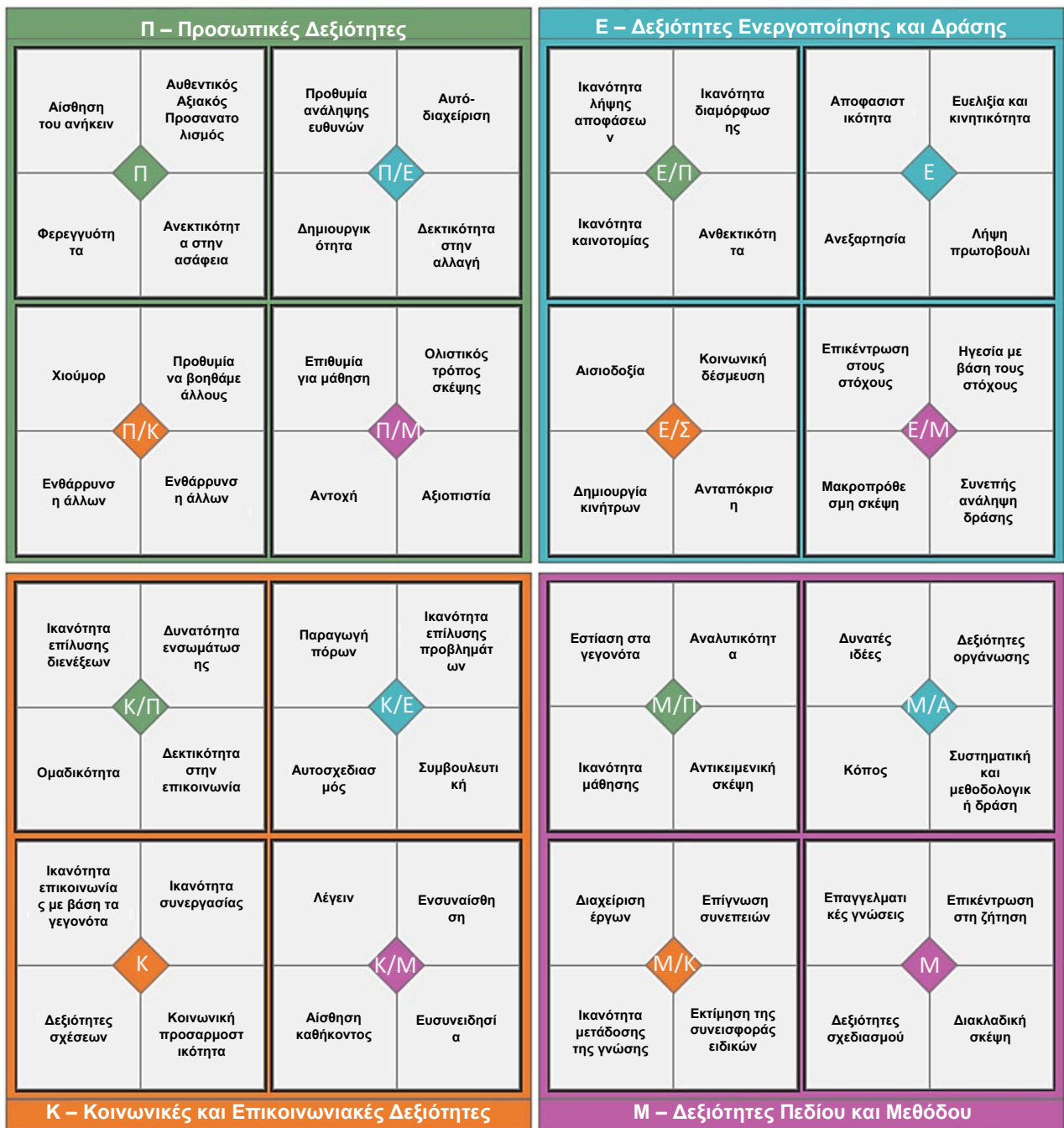
1. Ο πρώτος αναπτυξιακός στόχος (υλικόι πόροι) έχει να κάνει με την ύπαρξη και τη συνέχιση του κόσμου. Αφορά στο μέλλον του ατόμου, της κοινωνίας και των επερχόμενων γενεών. Το κύριο ερώτημα που προκύπτει είναι: πάνω σε πια (υλική) βάση μπορεί να σχεδιαστεί αυτό το μέλλον; Έτσι δίνεται έμφαση στη διαχείριση των πόρων. Ο προκείμενος αναπτυξιακός στόχος είναι να μάθουμε να διαχειριζόμαστε τους υλικούς μας πόρους, ούτως ώστε να έχουμε ένα επιθυμητό και βιώσιμο μέλλον για εμάς, τους άλλους γύρω μας και τις άλλες κοινωνίες.
2. Ο δεύτερος αναπτυξιακός στόχος (κοινωνική συνοχή / δικαιοσύνη / κοινωνική δικαιοσύνη) επικεντρώνεται στη συνοχή μιας κοινωνίας, στις κοινωνικές επαφές των ατόμων μεταξύ τους, και στα αποτελέσματα της σύγκρισης ανάμεσα σε ένα άτομο και σε άλλα άτομα. Αφορά στη δικαιοσύνη και στις σχετικές με αυτήν αξίες. Ο αναπτυξιακός στόχος εδώ είναι να αναπτυχθούν κοινωνικές αξίες και μια έννοια κοινωνικής δικαιοσύνης.
3. Ο τρίτος αναπτυξιακός στόχος (αυτοαποτελεσματικότητα) συνδέεται με το πώς τοποθετεί κάποιος τον εαυτό του στον κόσμο. Η θέση αυτή δεν ανατίθεται σε κάποιον, όπως γινόταν παλιότερα σε ορισμένες περιπτώσεις, αλλά πρέπει να την κερδίσει και να την εξασφαλίσει με τον κόπο του. Συνεπώς, το άτομο πρέπει να αναγνωρίζει την

αποτελεσματικότητά του και να επιδιώκει τη βιωσιμότητα στον βαθμό που του το επιτρέπουν οι ικανότητες και τα ενδιαφέροντά του.

Η δεύτερη πηγή, ο Άτλας δεξιοτήτων των Heyse και Erpenbeck (2017) είναι ένα πλέγμα διαστάσεων 8 x 8 με αφηρημένες δεξιότητες. Οι συγγραφείς ορίζουν τις δεξιότητες ως προδιαθέσεις αυτοοργάνωσης για την αντιμετώπιση νέων καθηκόντων και καταστάσεων, για τις οποίες δεν υπάρχουν κατοχυρωμένες ρουτίνες. Υπό αυτήν την έννοια, οι δεξιότητες είναι αυτά που μας επιτρέπουν να βρίσκουμε τον προσανατολισμό μας σε μη υπολογίσιμες, ανοικτές, περίπλοκες και μεταβαλλόμενες καταστάσεις. Η αυτοοργάνωση απαιτεί καλά αντανakλαστικά. Οι δεξιότητες είναι βασικές προϋποθέσεις για την προσαρμογή ενός ατόμου σε μεταβαλλόμενες συνθήκες, και για την ικανότητα προσαρμογής των στρατηγικών και της συμπεριφοράς του ατόμου με στόχο την επιτυχία (Meigel, 2022, σελ. 57).

Συνεπώς, ο εκάστοτε άνθρωπος χρειάζεται (1) προσωπικές δεξιότητες, (2) κοινωνικές – επικοινωνιακές δεξιότητες, (3) δεξιότητες σχετικά με το πεδίο και τις μεθόδους του, καθώς και (4) την ικανότητα να αυτενεργεί ούτως ώστε να ζει τη ζωή του με βιώσιμο τρόπο. Σύμφωνα με τους Heyse και Erpenbeck (2017), οι δεξιότητες αυτές μπορούν να χωριστούν σε υποκατηγορίες, στα πλαίσια της επαγγελματικής έρευνας. Οι δεξιότητες αυτές δεν μπορούν να εξαχθούν από τις βασικές δεξιότητες, μέσω απλής λογικής. Αντιθέτως, αποτελούν μίγμα βασικών δεξιοτήτων, σε συνδυασμό με ποικιλόμορφη εστίαση στο άτομο.

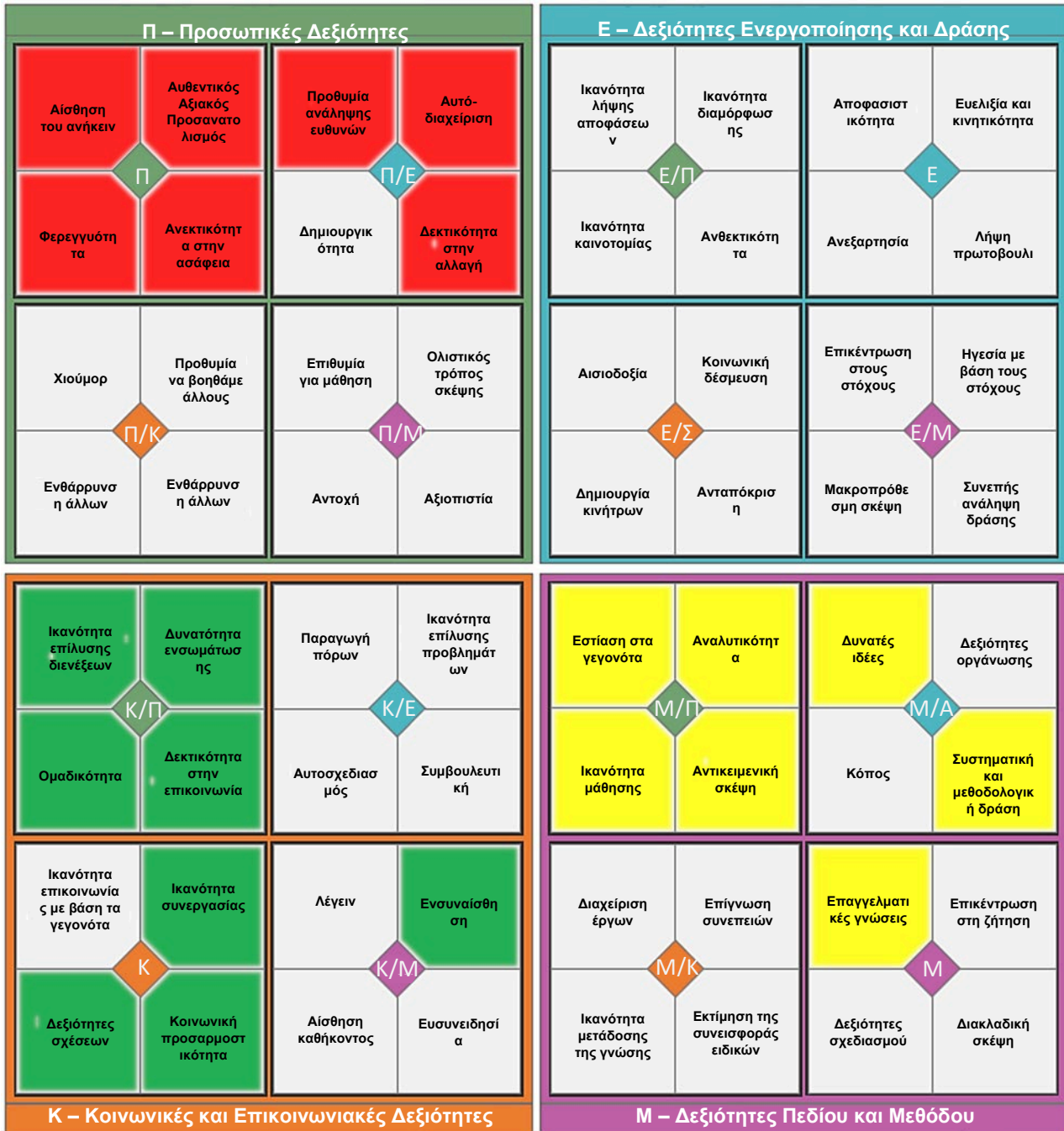
Προσαρμόζοντας το μοντέλο των Heyse και Erpenbeck (2017) στην ανεπίσημη μάθηση στο πεδίο της βιωσιμότητας, μπορούμε να σχεδιάσουμε τον παρακάτω πίνακα (άτλαντας δεξιοτήτων):

Σχήμα 1: Άτλαντας Δεξιοτήτων Βιώσιμης Ανάπτυξης

Στο επόμενο βήμα, οι τρεις προαναφερθέντες αναπτυξιακοί στόχοι (υλικοί πόροι, κοινωνική συνοχή/ δικαιοσύνη/ ισότητα, αυτό-αποτελεσματικότητα, βλ. τους ως άνω ορισμούς) μπορούν να ενσωματωθούν στο μοντέλο, όπως φαίνεται από τα πεδία με κόκκινο, πράσινο και κίτρινο χρώμα στο επόμενο σχήμα.

Επαναλαμβάνουμε ότι δεν μπορεί να γίνει μια ξεκάθαρη και αδιαμφισβήτητη χαρτογράφηση, αλλά η προτεινόμενη είναι εύλογη.

Σχήμα 2: Ατλαντας Δεξιοτήτων της 5P – Αναπτυξιακοί Στόχοι

Βλέποντας τις δεξιότητες που επηρεάζονται από τους αναπτυξιακούς στόχους, συμπεραίνουμε ότι η UNESCO εστιάζει ξεκάθαρα στην ΕΒΑ. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι δεξιότητες που δεν έχουν τονιστεί στον παραπάνω πίνακα δεν είναι σημαντικές, αλλά ότι είναι πιο γενικές (όπως η οργανωτικότητα, το λέγειν, η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων) ή πιο εξειδικευμένες (όπως η δεξιότητα σχεδιασμού ή η λήψη αποφάσεων)

Το δικό μας πλαίσιο δεξιοτήτων προέκυψε από την ενσωμάτωση έργων στον τομέα της ΕΒΑ σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο, σε κάθε χώρα. Για τον προκείμενο σκοπό, οι απαιτούμενες δεξιότητες για την επίτευξη των στόχων των προαναφερθέντων προγραμμάτων εξάγονται από τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν από τα έργα και τις πρωτοβουλίες του τομέα της βιώσιμης ανάπτυξης. Συνεπώς, οι κατηγορίες προκύπτουν εξ επαγωγής, από τους στόχους των προαναφερθέντων προγραμμάτων. Οι κατηγορίες μπορούν να ανατίθενται στους αναπτυξιακούς στόχους, καθώς και να ενσωματώνονται στον άτλαντα δεξιοτήτων

Δεξιότητες σχετικές με υλικούς πόρους

Δεξιότητες για τη χρήση καθημερινών αντικειμένων με βιώσιμο τρόπο

Η βιώσιμη διαχείριση αντικειμένων που χρησιμοποιούμε στην καθημερινότητά μας (όπως ρούχα, χαρτί, νερό) προϋποθέτει επίγνωση του κύκλου ζωής τους. Δηλαδή, να γνωρίζουμε την προέλευσή τους, τον τρόπο παραγωγής και διανομής τους, και το πώς αποκτώνται. Επίσης, να τα χειριζόμαστε με προσοχή, να τα χρησιμοποιούμε με βιώσιμο τρόπο, να αποφεύγουμε τη σπατάλη και να τα απορρίπτουμε με τρόπο που να συνάδει με τον φυσικό κύκλο ζωής.

Δεξιότητες ανακύκλωσης, μηδενικών αποβλήτων και διαχείρισης εκπομπών αερίων

Για τις δεξιότητες αυτές απαιτούνται οι απαραίτητες γνώσεις για τη συμμετοχή στους κύκλους παραγωγής (π.χ. ανακύκλωση), για την αποφυγή της σπατάλης και για τη διαχείριση των εκπομπών αερίων με φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο. Οι δεξιότητες αυτές συνδέονται στενά με την τάση του ατόμου να αυτενεργεί και να βελτιώνει τη συμπεριφορά του σε ιδιωτικό και δημόσιο πλαίσιο.

Δεξιότητες για βιώσιμη διατροφή

Τα άτομα που διαθέτουν δεξιότητες βιώσιμης διατροφής μπορούν να καλλιεργούν ή να αγοράζουν τρόφιμα με γνώμονα την καλή υγεία και την αειφορία. Γνωρίζουν τις διάφορες κατηγορίες τροφίμων και τα υγιεινά συστατικά. Ξέρουν να μαγειρεύουν υγιεινά και γνωρίζουν ότι μια εξισορροπημένη διατροφή είναι απαραίτητη. Επιπλέον, μπορούν να απορρίπτουν τα υπολείμματα της τροφής τους με βιώσιμο τρόπο.

Δεξιότητες απαραίτητες για την κατανόηση του επιστημονικού υποβάθρου της οικολογίας

Προκειμένου να παραμένουμε σε επαφή με τις τρέχουσες γνώσεις και τεχνικές βιώσιμου τρόπου ζωής, είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε τις επιστημονικές ανακαλύψεις. Συν τοις άλλοις, αυτό είναι σημαντικό ούτως ώστε να κατανοούμε τους συσχετισμούς ανάμεσα στις διάφορες πλευρές της ζωής και τις διαφορές από τόπο σε τόπο, ώστε να μπορούμε να διαμορφώνουμε προσωπική άποψη.

Δεξιότητες για την ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες

Οι δεξιότητες αυτές είναι σημαντικές για τη διάδοση της γνώσης και των δεξιοτήτων, των σχετικών με τη βιώσιμη ανάπτυξη, σε επίσημες και μη επίσημες μαθησιακές δραστηριότητες. Συμπεριλαμβάνονται δεξιότητες διοργάνωσης και υποστήριξης διαδικτυακών μαθησιακών δραστηριοτήτων.

Δεξιότητες για την ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη σε πολιτικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες

Η Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (EBA) επιτρέπει σε κάθε άνθρωπο να αποκτή τις απαραίτητες γνώσεις, ικανότητες, συμπεριφορές και αξίες για τη διαμόρφωση ενός βιώσιμου μέλλοντος. Για την εξέλιξη της EBA δεν αρκεί η εφαρμογή αυτών των στρατηγικών σε προσωπικό επίπεδο, αλλά και στη δουλειά, μαζί με φίλους, στην κοινότητα και – σε πολιτικό επίπεδο – μέσω της συμμετοχής στα τοπικά και στα εθνικά πολιτικά δρώμενα.

Δεξιότητες σχετικές με τις κοινωνικές αξίες

Αίσθηση ότι ανήκουμε στον κόσμο (Αξίες βιωσιμότητας)

Το να αντιλαμβανόμαστε ότι αποτελούμε κομμάτι αυτού του κόσμου και να αναστοχαζόμαστε επί αυτού. Το να ανήκουμε σε μια ομάδα είναι βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη αξιών και για τη συμμετοχή στην κοινότητα. Αυτό συμπεριλαμβάνει τον αναστοχασμό επί του ρόλου μας ως μέλη διαφορετικών κοινοτήτων και της κοινωνίας στο σύνολό της, καθώς της κατανόησης του πώς διαμορφώνονται και αναπτύσσονται οι σχέσεις και οι ομάδες. Η ανάπτυξη αξιών προϋποθέτει επίσης τη γνώση των αξιών των άλλων και το να τις κατανοούμε, να τις συζητάμε και να τις σεβόμαστε. Έτσι θα μπορέσουμε να διαμορφώσουμε κοινές αξίες, οι οποίες θα αποτελούν τη βάση κοινής, βιώσιμης δράσης και οραμάτων για ένα περισσότερο βιώσιμο μέλλον.

Ευσυνειδησία (Επίγνωση)

Η ανάπτυξη ενός πιο βιώσιμου τρόπου ζωής απαιτεί επίγνωση των τρεχουσών αλλαγών παγκοσμίως, οι οποίες δημιουργούν μια ανάγκη για περισσότερη βιωσιμότητα. Η κατανόηση της επιρροής που μπορεί να ασκήσει ένα άτομο στην κοινότητά του, στην τοπική πολιτική και στο άμεσο περιβάλλον του είναι κρίσιμη για την υλοποίηση βιώσιμων αλλαγών στην καθημερινότητα του ατόμου και για την απόκτηση των απαραίτητων δεξιοτήτων. Αυτό εμπεριέχει την ικανότητα να αναγνωρίζουμε την ευθύνη των πράξεών μας και την κατάσταση του

περιβάλλοντός μας, και να έχουμε την ικανότητα να δρούμε κατάλληλα. Στις δεξιότητες αυτές συμπεριλαμβάνεται επίσης η δεκτικότητα στις νέες πληροφορίες και στη μάθηση, ειδικά τη σχετική με τα αλληλοσυνδεόμενα συστήματα του άμεσου περιβάλλοντός μας, και η συνεχής ενημέρωσή μας για νέα ζητήματα και ιδέες.

Συμμετοχή και Συμπερίληψη

Η ανάπτυξη μιας πιο συμπεριληπτικής κοινωνίας η οποία θα επιτρέπει τη συμμετοχή μειονοτήτων, νέων ανθρώπων και, για παράδειγμα, ατόμων από την επαρχία. Οι άνθρωποι πρέπει να προσεγγίζουν άλλους, να μιλούν για τις ιδέες τους και να συζητούν με κριτική ματιά της διάφορες σκοπιές, καθώς και να καθιστούν προσβάσιμη την Εκπαίδευση για την Βιώσιμη Ανάπτυξη. Συμπεριλαμβάνεται επίσης επαυξημένη επίγνωση των κοινωνικών και πολιτικών δομών (σε τοπικό κι εθνικό επίπεδο).

Κοινωνική προσαρμοστικότητα

Η ικανότητα να προσαρμοζόμαστε σε νέες καταστάσεις, ανθρώπους ή πληροφορίες, συμπεριλαμβανόμενης της ενεργητικής μετάδοσης γνώσης και δεξιοτήτων, για παράδειγμα, για την επίλυση προβλημάτων ή για την εκπαίδευση ομάδων – στόχων ώστε να μπορούν να προσαρμόζονται σε έναν πιο βιώσιμο τρόπο ζωής.

Δεξιότητες σχετικές με την αυτό-αποτελεσματικότητα

Αξιολόγηση των βιώσιμων ενεργειών του ατόμου (αποστασιοποίηση από τον ρόλο)

Η αξιολόγηση της βιώσιμης δράσης του εαυτού στον ιδιωτικό, τον δημόσιο και τον πολιτικό βίο, σε συνάρτηση με τις ατομικές και κοινωνικές προσδοκίες.

Ενδυνάμωση

Ως ενδυνάμωση νοείται η ενθάρρυνση των ανθρώπων ώστε να λαμβάνουν τον έλεγχο των ζωών τους και να είναι ενεργοί πολίτες. Όσον αφορά στη

βιωσιμότητα, αυτό μπορεί να επιτυγχάνεται μέσω της ενσωμάτωσης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στο κοινωνικό δίκτυο του ατόμου (εργασία, προσωπικά δίκτυα, τοπική κοινότητα κ.α.). Είναι σημαντικό να επιδεικνύει το άτομο ενθουσιασμό και αφοσίωση στις αξίες του. Έτσι μπορεί να παρακινήσει άλλους να συμμετέχουν κι αυτοί στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Επιμονή

Η επιμονή αποτελεί κρίσιμο στοιχείο της αυτό-διαχείρισης. Είναι η δεξιότητα να ωθούμε τον εαυτό μας να συνεχίζει τις δραστηριότητές του και να αναλαμβάνει την ευθύνη για τις δράσεις του ίδιου, αλλά και άλλων.

Δεξιότητες συνεργασίας (Αλληλεγγύη)

Η συνεργασία αποτελεί βασική πλευρά των δράσεων υπέρ της βιωσιμότητας, για τις οποίες απαιτούνται συλλογικές προσπάθειες σε τοπικά επίπεδα, σε ουσιαστικές δραστηριότητες και πρωτοβουλίες. Οι δεξιότητες αυτές συμπεριλαμβάνουν ενδο και διαπροσωπικές δεξιότητες, όπως την ανοχή της αμφισημίας, τον ειλικρινή αξιακό προσανατολισμό και την ικανότητα επίλυσης διενέξεων, ούτως ώστε να μπορούμε να φέρνουμε επιτυχώς εις πέρας ομαδικές εργασίες, να δημιουργούμε λύσεις και να μοιραζόμαστε κοινά οράματα για ένα πιο βιώσιμο μέλλον. Οι δεξιότητες αυτές απαιτούνται επίσης για τη διατήρηση των εταιρικών δραστηριοτήτων ανάμεσα σε άτομα και στα πλαίσια έργων. Συμπεριλαμβάνουν διδακτικές και μαθησιακές δραστηριότητες.

Δεξιότητες οργανωτικότητας

Οι δεξιότητες αυτές είναι σημαντικές ώστε να είναι το άτομο οργανωμένο. Για παράδειγμα, να μπορεί να δημιουργεί ένα δομημένο σχέδιο δράσεων, να επιδιώκει έναν στόχο και να διαχειρίζεται έργα.

Ανεξάρτητα από την κωδικοποίηση των δεξιοτήτων, είναι σημαντικό να γίνει αναφορά στο επίπεδο στο οποίο στοχεύουν τα έργα, στην ψυχολογική απόσταση που χωρίζει τις δράσεις και τα έργα, και στους σχετικούς με αυτά στόχους.

Σύμφωνα με το οικολογικό μοντέλο του Bronfenbrenner, οι ακόλουθες διαφοροποιήσεις είναι σημαντικές (συμπεριλαμβάνονται παραδείγματα από τη Γερμανία).

Μικροσκοπικό επίπεδο

- Δράσεις οι οποίες συνδέονται ευθέως με το άτομο ή με αυτούς που βρίσκονται σε άμεση επαφή μαζί του.

Παράδειγμα: Rehab republic (<https://rehab-republic.de/>) επειδή αναφέρεται σε συγκεκριμένα άτομα που μπορούν να συμμετέχουν στις δράσεις.

Μεσοσκοπικό επίπεδο

- Δράσεις οι οποίες στοχεύουν στο (προσωπικό) περιβάλλον του ατόμου, συμπεριλαμβανομένων ατόμων τα οποία συνδέονται στενά, π.χ. συγγενείς ή στενοί φίλοι.

Παράδειγμα: Bergwaldprojekt (<https://www.bergwaldprojekt.de/>). Το πρόγραμμα αυτό επιτρέπει σε εθελοντές να συνέρχονται για ένα σαββατοκύριακο ή για μία εβδομάδα σε ένα δάσος της Γερμανίας. Εκεί βοηθούν στη φύτευση δέντρων και στη φροντίδα του δάσους (π.χ. όπως γίνεται στα πλαίσια του προγράμματος “Neihaufeschte (Pflanztage)” (μέρες δενδροφύτευσης)). Ο οργανισμός παρέχει κατάλυμα, εργαλεία και τρόφιμα, καθώς και σεμινάρια δενδροφύτευσης. Κατόπιν, οι εθελοντές επιβλέπονται κατά την εργασία τους. Το έργο θεωρείται μεσοσκοπικό,

καθώς έχει να κάνει τόσο με τους εθελοντές ως άτομα, αλλά και με τη σχέση τους με την ομάδα στην οποία ανοίκουν.

Εξωτερικό επίπεδο

- Δράσεις σχετικές με ομάδες ή γεγονότα στο άμεσο περιβάλλον του ατόμου. Ένα περιβάλλον στο οποίο τα άτομα δεν ανήκουν τα ίδια, αλλά το οποίο ασκεί σημαντική επιρροή στις δυνατότητες για ανάληψη δράσεων, όπως είναι οι αλλαγές υπέρ της βιώσιμης κατανάλωσης ή η βιώσιμη κατανάλωση ενέργειας.

Παράδειγμα: Κοινοτική Κουζίνα

(<https://www.br.de/nachrichten/bayern/die-community-kitchen-lebensmittel-retten-fuers-klima,T034FGv>), γιατί παρέχουν τρόφιμα για τους ανθρώπους μιας ορισμένης περιοχής.

Μακροσκοπικό επίπεδο

- Δράσεις που στοχεύουν σε θέματα που αφορούν ολόκληρη την κοινωνία, όπως είναι οι αξίες, οι συμβάσεις, οι παραδόσεις, οι κανόνες και οι κανονισμοί, οι νόμοι ή οι ιδεολογίες.

Παράδειγμα: Η Μέρα των Κοριτσιών/Η Μέρα των Αγοριών

(<https://www.bmbf.de/bmbf/de/forschung/chancengerechtigkeit-und-vielfalt-im-wissenschaftssystem/girls-day/girls-day-maedchen-zukunftstag.html>). Το πρόγραμμα αυτό προσφέρει στα παιδιά την ευκαιρία να ανακαλύψουν δουλειές που παραδοσιακά θεωρούνται ότι «δεν είναι για κορίτσια» ή «δεν είναι για αγόρια». Τα παιδιά συμμετέχουν στο

πρόγραμμα αυτό για μία σχολική ημέρα, οπότε τους δίνεται η ευκαιρία να «δουλέψουν» για μία ημέρα στη δουλειά που τους ενδιαφέρει (για παράδειγμα σε νηπιαγωγείο, σε μιντιακή εταιρεία, σε εργοτάξιο, σε ερευνητικό εργαστήριο, κλπ), ώστε να μάθουν ότι τις συγκεκριμένες δουλειές δεν μπορεί να τις κάνει μόνο το ένα φύλο, καθώς και για να πάρουν περισσότερες ιδέες σχετικά με το τι θα ήθελαν να κάνουν ή να μάθουν στο μέλλον. Το πρόγραμμα – πέρα από τους άλλους στόχους του – αποσκοπεί να επιφέρει κοινωνικές αλλαγές σχετικά με τις αξίες που καθορίζουν ποια δουλειά είναι «κατάλληλη» για το εκάστοτε φύλο, συνεπώς λειτουργεί σε μακροσκοπικό επίπεδο.

Πάνω από τα τρία τέταρτα των προγραμμάτων εντοπίζονται στο μικροσκοπικό επίπεδο, πράγμα που συνάδει με το επίκεντρο του παρόντος προγράμματος, το οποίο είναι η ανεπίσημη μάθηση. Σχεδόν το 37% των προγραμμάτων τοποθετούνται στο μακροσκοπικό επίπεδο. Συνεπώς, στοχεύουν στο πολιτικό πεδίο. Τα περισσότερα προγράμματα επηρεάζουν πάνω από ένα επίπεδα.

Παρόμοια συμπεράσματα εξαγάγουμε και για τους αναπτυξιακούς στόχους. Τα περισσότερα προγράμματα (75%) στοχεύουν σε δεξιότητες που αφορούν στους υλικούς πόρους, το 54% σε δεξιότητες σχετικές με την αυτοαποτελεσματικότητα και 56% σε δεξιότητες σχετικές με τις κοινωνικές αξίες.

Παράρτημα: Χαρτογράφηση Δεξιοτήτων

Συντομογραφίες

Περιγραφή (Π)
Γνώση (Γ)
Ικανότητες (Ι)
Νοοτροπίες (Ν)
Παραδείγματα (Π)

Δεξιότητες σχετικές με τους υλικούς πόρους

Δεξιότητες για τη χρήση καθημερινών αντικειμένων με βιώσιμο τρόπο

- Π:** Η βιώσιμη διαχείριση αντικειμένων που χρησιμοποιούμε στην καθημερινότητά μας (όπως ρούχα, χαρτί, νερό) προϋποθέτει επίγνωση του κύκλου ζωής τους. Δηλαδή, να γνωρίζουμε την προέλευσή τους, τον τρόπο παραγωγής και διανομής τους, και το πώς αποκτώνται. Επίσης, να τα χειριζόμαστε με προσοχή, να τα χρησιμοποιούμε με βιώσιμο τρόπο, να αποφεύγουμε τη σπατάλη και να τα απορρίπτουμε με τρόπο που να συνάδει με τον φυσικό κύκλο ζωής.
- Γ:** Το να διαθέτουμε τις απαραίτητες πληροφορίες για τα τοπικά και τα παγκόσμια πράγματα και αντικείμενα που χρησιμοποιούμε στην καθημερινότητά μας, για την προέλευσή τους, το περιβαλλοντικό αποτύπωμα της παραγωγής και της μεταφοράς/διανομής τους. Το να γνωρίζουμε τι επιλογές έχουμε για την απόκτηση και τη χρήση τους, συνυπολογίζοντας τον κύκλο ζωής των προϊόντων. Να γνωρίζουμε πώς μπορούμε να εκμεταλλευόμαστε τα τοπικά προϊόντα, ούτως ώστε να αποφεύγουμε τα επιπλέον κόστη των εισαγόμενων προϊόντων.
- Ι:** Το να μπορούμε να χρησιμοποιούμε καθημερινά αντικείμενα σωστά, με φειδώ και με φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο. Το να έχουμε τις απαραίτητες δεξιότητες ώστε να μπορούμε να λαμβάνουμε υπόψη την περιβαλλοντική πλευρά των πραγμάτων και να τα εισάγουμε σε έναν φιλικό προς το περιβάλλον κύκλο ζωής.
- Ν:** Η δέσμευση στο να σεβόμαστε και να ενσωματώνουμε φιλικές προς το περιβάλλον συμπεριφορές στην καθημερινότητα και στη χρήση αντικειμένων της καθημερινότητας.
- Π:**
- Να γνωρίζουμε τις αρνητικές επιδράσεις της μόλυνσης των υδάτων.
 - Να γνωρίζουμε τις διάφορες μορφές κομποστοποίησης.

- Δεξιότητες σχετικές με την προστασία της βιοποικιλότητας.
- Δεξιότητες σχετικές με την καταπολέμηση της ρύπανσης (π.χ. ποταμών ή θαλασσών).
- Δεξιότητες σχετικές με τις πιθανές συνέπειες των περιβαλλοντικών αλλαγών στη γήινη βιόσφαιρα.
- Δεξιότητες σχετικές με τη σημασία της βλάστησης σε αστικές περιοχές.
- Δεξιότητες σχετικές με τη φύτευση και τη φροντίδα των δέντρων.
- Δεξιότητες σχετικές με την κηπουρική στο σπίτι.

Δεξιότητες ανακύκλωσης, μηδενικών αποβλήτων και διαχείρισης εκπομπών αερίων

- Π** Για τις δεξιότητες αυτές απαιτούνται οι απαραίτητες γνώσεις για τη συμμετοχή στους κύκλους παραγωγής (π.χ. ανακύκλωση), για την αποφυγή της σπατάλης και για τη διαχείριση των εκπομπών αερίων με φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο. Οι δεξιότητες αυτές συνδέονται στενά με την τάση του ατόμου να αυτενεργεί και να βελτιώνει τη συμπεριφορά του σε ιδιωτικό και δημόσιο πλαίσιο.
- Γ** Γνώση επί των ιδιοτήτων των πραγμάτων χρησιμοποιούμε στην καθημερινότητα και επί των επιλογών για τη φιλική προς το περιβάλλον χρήση τους, όπως είναι οι τεχνικές θέρμανσης με λίγη ενέργεια και ποια εργαλεία χρειαζόμαστε για αυτό, τα περιβαλλοντικά αποτυπώματα των διαφόρων πραγμάτων, τις διαδικασίες ανακύκλωσης αντικειμένων καθημερινής χρήσης (π.χ. αγορά μεταχειρισμένων προϊόντων) ή σωστές μέθοδοι απόρριψης αντικειμένων για την αποφυγή δημιουργίας αποβλήτων.
- Ι** Επίγνωση διαφόρων επιλογών για την ελαχιστοποίηση του περιβαλλοντικού μας αποτυπώματος όσον αφορά στην ενέργεια (π.χ. θέρμανση ή μετακίνηση) και όσον αφορά στη χρήση ή επαναχρησιμοποίηση εργαλείων στην καθημερινότητα. Ικανότητα ενσωμάτωσης αντικειμένων καθημερινής χρήσης σε φιλικούς προς το περιβάλλον κύκλους ζωής, στον τόπο κατοικίας μας.
- Ν** Επίγνωση της συνεισφοράς μας στη ρύπανση και επιθυμία ελάττωσης του περιβαλλοντικού αποτυπώματος. Δεκτικότητα απέναντι σε καινοτόμες τεχνολογίες και τεχνικές για την ελάττωση της ρύπανσης του αέρα, του νερού και του εδάφους. Επιθυμία ανάληψης δράσης για την ελάττωση της ρύπανσης.
- Π**
- Δεξιότητες σχετικές με έννοιες όπως είναι η βιωσιμότητα, οι εκπομπές αερίων, η ρύπανση, η υπερθέρμανση του πλανήτη, η οικολογία.
 - Δεξιότητες σχετικές με την κατηγοριοποίηση, τον διαχωρισμό και την ανακύκλωση των απορριμμάτων.
 - Δεξιότητες σχετικές με τη βιώσιμη μετακίνηση.

- Δεξιότητες σχετικές με την αστική βιοποικιλότητα.
- Δεξιότητες σχετικές με τη χρήση πόρων για μια πιο βιώσιμη πόλη.
- Επιθυμία ανάληψης δράσης για την ελάττωση της ρύπανσης.

Δεξιότητες για βιώσιμη διατροφή

- Π** Τα άτομα που διαθέτουν δεξιότητες βιώσιμης διατροφής μπορούν να καλλιεργούν ή να αγοράζουν τρόφιμα με γνώμονα την καλή υγεία και την αειφορία. Γνωρίζουν τις διάφορες κατηγορίες τροφίμων και τα υγιεινά συστατικά. Ξέρουν να μαγειρεύουν υγιεινά και γνωρίζουν ότι μια εξισορροπημένη διατροφή είναι απαραίτητη. Επιπλέον, μπορούν να απορρίπτουν τα υπολείμματα της τροφής τους με βιώσιμο τρόπο.
- Γ** Το να γνωρίζουμε πώς να καλλιεργούμε τροφή με φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο ή από πού και πώς να αγοράζουμε φιλικά προς το περιβάλλον τρόφιμα, τις κατηγορίες των τροφίμων και τη σημασία των συστατικών (π.χ. ετικέτες). Το να γνωρίζουμε τι είναι η εξισορροπημένη διατροφή και ποια είναι η σημασία της, καθώς και να ξέρουμε υγιεινές συνταγές και τι να κάνουμε τα αποφάγια.
- Ι** Αγροτικές δεξιότητες για υγιεινή καλλιέργεια τροφίμων. Ικανότητα να αγοράζουμε τα απαραίτητα συστατικά, να φτιάχνουμε υγιεινά γεύματα και να διαχειριζόμαστε τα αποφάγια, αποφεύγοντας τη σπατάλη.
- Ν** Επιθυμία να ζούμε υγιεινά και να αυτενεργούμε, τόσο για να ζούμε εμείς καλά, αλλά μαζί με εμάς και η οικογένειά μας καθώς και η κοινωνία στο σύνολό της. Δέσμευση να φτιάχνουμε υγιεινά φαγητά.

Π

- Γνωρίζουμε πώς γίνεται η επεξεργασία τροφίμων.
- Γνωρίζουμε τι σημαίνει υγιεινή διατροφή και καταλαβαίνουμε τις έννοιες της ισορροπίας, του συγχρονισμού και της ποικιλίας.
- Ξέρουμε πώς να αγοράζουμε φιλικά προς το περιβάλλον τρόφιμα.
- Μπορούμε να καλλιεργούμε ένα μπουκάλι.
- Μπορούμε να αγοράζουμε φιλικά προς το περιβάλλον τρόφιμα.
- Ξέρουμε πώς να φυτεύουμε και να φροντίζουμε δέντρα.
- Υιοθετούμε βιώσιμες συνήθειες κατανάλωσης και παραγωγής τροφής.

Δεξιότητες απαραίτητες για την κατανόηση του επιστημονικού υποβάθρου της οικολογίας

- Π** Προκειμένου να παραμένουμε σε επαφή με τις τρέχουσες γνώσεις και τεχνικές βιώσιμου τρόπου ζωής, είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε τις

επιστημονικές ανακαλύψεις. Συν τοις άλλοις, αυτό είναι σημαντικό ούτως ώστε να κατανοούμε τους συσχετισμούς ανάμεσα στις διάφορες πλευρές της ζωής και τις διαφορές από τόπο σε τόπο, ώστε να μπορούμε να διαμορφώνουμε προσωπική άποψη.

- Γ** Κατανόηση επιστημονικών εννοιών και όρων σχετικά με τις διάφορες πλευρές της ζωής, το πώς συσχετίζονται αυτές και τις σχετικές διαφορές από περιοχή σε περιοχή. Το να γνωρίζουμε από πού και πώς να αντλούμε επιστημονικές πληροφορίες για να λύνουμε πρακτικά προβλήματα, και να γνωρίζουμε πώς να τις ενσωματώνουμε στην επιχειρηματολογία μας.
- Ι** Μπορούμε να διαβάζουμε ή να ακούμε επιστημονικές εκδόσεις και να ενσωματώνουμε αυτή τη γνώση στη δική μας. Μπορούμε να τηρούμε κριτική στάση απέναντι στις επιστημονικές ανακαλύψεις (π.χ. να διαχωρίζουμε την επιστημονική από τη μη-επιστημονική γνώση), να εξάγουμε πρακτικά συμπεράσματα, επιχειρήματα, και να λαμβάνουμε επιστημονικά υποστηριζόμενες δράσεις.
- Ν** Μας ενδιαφέρουν οι επιστημονικές ανακαλύψεις, θέλουμε να ενημερωνόμαστε εκτεταμένα για συγκεκριμένα ζητήματα και να συμμετέχουμε σε συζητήσεις πάνω σε ορισμένα θέματα.

Π

- Δεξιότητες επί ζητημάτων, σχετικών με τη βιώσιμη ανάπτυξη από επιστημονική σκοπιά.
- Κατανόηση των επιστημονικών υποβάθρων ή στοιχείων, των συνεπειών και των σχεδίων δράσης.
- Δεξιότητες σχετικές με τα αίτια και τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής.
- Γνώση επί της ισορροπίας ανάμεσα στην κατανάλωση και στους πόρους.
- Επιστημονικές δεξιότητες σχετικές με τα οικοσυστήματα της χλωρίδας.
- Δεξιότητες σχετικές με την υγιή ανάπτυξη των τοπικών κοινοτήτων.
- Κατανόηση των εννοιών της ισότητας και της δικαιοσύνης.

Δεξιότητες για την ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες

- Π** Οι δεξιότητες αυτές είναι σημαντικές για τη διάδοση της γνώσης και των δεξιοτήτων, των σχετικών με τη βιώσιμη ανάπτυξη, σε επίσημες και μη επίσημες μαθησιακές δραστηριότητες. Συμπεριλαμβάνονται δεξιότητες διοργάνωσης και υποστήριξης διαδικτυακών μαθησιακών δραστηριοτήτων.

Γ Το να γνωρίζουμε τις πιο αποτελεσματικές μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης. Το να γνωρίζουμε τη σημασία της ανεπίσημης μάθησης και το πώς μπορούμε να συνεπικουρούμε τις δραστηριότητες της ανεπίσημης μάθησης. Το να γνωρίζουμε ιδρύματα που παρέχουν ήδη Εκπαίδευση για Βιώσιμη Ανάπτυξη (EBA) και πώς μπορούμε να τα υποστηρίξουμε.

Ι Η ικανότητα να αποτελούμε πρότυπα υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης και να δίνουμε το καλό παράδειγμα. Το να μπορούμε να εξηγούμε περίπλοκα πλαίσια σε ενδιαφερόμενα άτομα με ενθουσιασμό, για παράδειγμα σχεδιάζοντας κατάλληλες διδακτικές δραστηριότητες, όπως διαδικτυακά μαθήματα.

Ν Συμμετοχή στη διδασκαλία. Σφοδρή επιθυμία διάδοσης γνώσεων και βιωμάτων, σχετικών με τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Π

- Θεμελιώδεις προσωπικές δεξιότητες, όπως η αυτορρύθμιση, η ευελιξία και η ευζωία.
- Αναστοχασμός πάνω στην εκπαίδευση πάνω στα ανθρώπινα δικαιώματα, σε σχέση με την πολιτική συνείδηση, όπως αυτή περιγράφεται στο «Πλαίσιο Βασικών Δεξιοτήτων του Πολίτη».
- Γνώσεις σχετικές με την ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών πάνω στο αντικείμενο της περιβαλλοντικής αειφορίας.
- Ικανότητα παροχής εκπαίδευσης σε χώρες της Ε.Ε. με βάση το «Πλαίσιο Βασικών Δεξιοτήτων του Πολίτη».
- Ικανότητα εκπαίδευσης προσωπικού πάνω στη βιωσιμότητα.
- Ικανότητα να βοηθάμε τους μαθητές να αναπτύσσουν βιώσιμες συμπεριφορές.
- Γνώση μεθόδων εκπαίδευσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε σχέση π.χ. με τα παιδιά, τον πολιτισμό και τον αθλητισμό ή το περιβάλλον.

Δεξιότητες για την ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη σε πολιτικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες

Π Η Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (EBA) επιτρέπει σε κάθε άνθρωπο να αποκτήσει τις απαραίτητες γνώσεις, ικανότητες, συμπεριφορές και αξίες για τη διαμόρφωση ενός βιώσιμου μέλλοντος. Για την εξέλιξη της EBA δεν αρκεί η ε-φαρμογή αυτών των στρατηγικών σε προσωπικό επίπεδο, αλλά και στη δουλειά, μαζί με φίλους, στην κοινότητα και – σε πολιτικό επίπεδο – μέσω της συμμετοχής στα τοπικά και στα εθνικά πολιτικά δρώμενα.

Γ Γνώση επί των επίσημων και ανεπίσημων δομών σχετικών ιδρυμάτων και επί της σχετικότητάς τους, καθώς και επί της αλληλεξάρτησής τους. Γνώση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων στην εργασία και στην τοπική και εθνική πολιτική σκηνή.

- I** Οι απαραίτητες ικανότητες για την κατανόηση των (κοινωνικών) συστημάτων και για τη δημιουργία και οργάνωση δικτύων. Η ικανότητα να πείθουμε τους ανθρώπους να συμμετέχουν στη βιώσιμη ανάπτυξη. Το να μπορούμε να οργανώνουμε συλλογικές δράσεις στο πεδίο της βιώσιμης ανάπτυξης. Δεξιότητες δικτύωσης και επιχειρηματικότητας. Δεξιότητες ηγεσίας. Το να μπορούμε να συμμετέχουμε ουσιαστικά, μαζί με άλλους, σε δημόσιες δραστηριότητες.
- N** Συμμετοχή υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης σε ιδιωτικά και δημόσια πλαίσια. Πολιτικό ενδιαφέρον και επιθυμία για την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών πάνω στη βιώσιμη ανάπτυξη. Επιθυμία να εφαρμόζουμε τις ιδέες μας και να συνεισφέρουμε στην αλλαγή.
- Π**
- Εμπειρία συνεργασίας με τοπικές κοινότητες και μεγάλους συνεταιρισμούς πάνω σε θέματα όπως η δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η βιώσιμη ανάπτυξη και η συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες.
 - Γνώση των εργαλείων της πολιτικής συνηγορίας σε θέματα όπως η δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η βιώσιμη ανάπτυξη και οι δημοκρατικές διαδικασίες.
 - Ικανότητα υλοποίησης εκπαιδευτικών πλαισίων της EBA σε ομάδες και οργανισμούς, στον χώρο τους και για τους σκοπούς τους.
 - Γνώση της τοπικής και της ευρύτερης συνεργασίας πάνω στο αντικείμενο της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

Δεξιότητες σχετικές με τις κοινωνικές αξίες

Αίσθηση ότι ανήκουμε στον κόσμο (Αξίες βιωσιμότητας)

- Π** Το να αντιλαμβανόμαστε ότι αποτελούμε κομμάτι αυτού του κόσμου και να αναστοχαζόμαστε επί αυτού. Το να ανήκουμε σε μια ομάδα είναι βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη αξιών και για τη συμμετοχή στην κοινότητα. Αυτό συμπεριλαμβάνει τον αναστοχασμό επί του ρόλου μας ως μέλη διαφορετικών κοινοτήτων και της κοινωνίας στο σύνολό της, καθώς της κατανόησης του πώς διαμορφώνονται και αναπτύσσονται οι σχέσεις και οι ομάδες. Η ανάπτυξη αξιών προϋποθέτει επίσης τη γνώση των αξιών των άλλων και το να τις κατανοούμε, να τις συζητάμε και να τις σεβόμαστε. Έτσι θα μπορούσαμε να διαμορφώσουμε κοινές αξίες, οι οποίες θα αποτελούν τη βάση κοινής, βιώσιμης δράσης και οραμάτων για ένα περισσότερο βιώσιμο μέλλον.

- Γ** Οι δεξιότητες αυτές συμπεριλαμβάνουν τη γνώση των αξιών και της επιρροής τους στον τρόπο που σκέφτονται και δρουν οι άνθρωποι, καθώς και της δυναμικής των ομάδων. Συμπεριλαμβάνουν επίσης τη γνώση του πώς συσχετίζονται οι ατομικές και οι κοινωνικές αξίες με τη βιώσιμη συμπεριφορά, και γιατί αυτή η συμπεριφορά επηρεάζει τον κόσμο (π.χ. πώς επηρεάζει η κλιματική αλλαγή τις διάφορες κοινωνικές ομάδες).
- Ι** Ικανότητα επικοινωνίας με άλλους, σύναψης και συντήρησης σχέσεων, ανάπτυξης της προσωπικότητας ως άτομο και ως μέλος μιας ομάδας και του κόσμου. Στοχασμός και ενσυναίσθηση για τις αξίες του ιδίου και άλλων, καθώς και ικανότητα επιχειρηματολογίας πάνω σε αποκλίνουσες αρχές.
- Ν** Επίγνωση της συνεισφοράς του ατόμου στην ομάδα και του δυνητικού αντίκτυπου στην κοινότητα. Προθυμία ενεργού συμμετοχής στην ομάδα και ανάληψης καθηκόντων. Περιέργεια και επιθυμία μάθησης οπτικών και ιδεών άλλων, συμπεριλαμβανομένων των μειονοτήτων. Γνώση της έννοιας των βιώσιμων στόχων (ΣΒΑ) και επιθυμία συμμετοχής στην επίλυση των προβλημάτων της μη βιωσιμότητας.
- Π**
- Θεμελιώδεις κοινωνικές δεξιότητες, όπως ενσυναίσθηση, επικοινωνία και συνεργασία.
 - Αξίες, δεξιότητες και συμπεριφορές αμοιβαίου σεβασμού, σε συμφωνία με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία.
 - Ενστερνισμός των αξιών της βιωσιμότητας.
 - Επίλυση προβλημάτων μέσα από ομαδική εργασία.
 - Αίσθημα σύμπνοιας μέσα από τη συναναστροφή με ομοϊδεάτες.
 - Αίσθημα σύμπνοιας μέσα από τη συνεργασία με ομοϊδεάτες.
 - Αναστοχασμός πάνω στις αξίες μας σε σύγκριση με όλα τα μέρη του κόσμου, και ο αντίκτυπός τους στη βιωσιμότητα.
 - Γνώση των ΣΒΑ και της υλοποίησής τους στην τοπική κοινωνία.

Ευσυνειδησία (Επίγνωση)

- Π** Η ανάπτυξη ενός πιο βιώσιμου τρόπου ζωής απαιτεί επίγνωση των τρεχουσών αλλαγών παγκοσμίως, οι οποίες δημιουργούν μια ανάγκη για περισσότερη βιωσιμότητα. Η κατανόηση της επιρροής που μπορεί να ασκήσει ένα άτομο στην κοινότητά του, στην τοπική πολιτική και στο άμεσο περιβάλλον του είναι κρίσιμη για την υλοποίηση βιώσιμων αλλαγών στην καθημερινότητα του ατόμου και για την απόκτηση των απαραίτητων δεξιοτήτων. Αυτό εμπεριέχει την ικανότητα να αναγνωρίζουμε την ευθύνη των πράξεών μας και την κατάσταση του περιβάλλοντός μας, και να έχουμε την ικανότητα να δρούμε κατάλληλα. Στις δεξιότητες αυτές συμπεριλαμβάνεται επίσης η δεκτικότητα στις νέες πληροφορίες και στη

μάθηση, ειδικά τη σχετική με τα αλληλοσυνδεδεμένα συστήματα του άμεσου περιβάλλοντός μας, και η συνεχής ενημέρωσή μας για νέα ζητήματα και ιδέες.

- Γ** Το να γνωρίζουμε πώς αλληλοσυνδέονται οι άνθρωποι, οι συμπεριφορές τους και το τοπικό ή παγκόσμιο περιβάλλον. Το να κατανοούμε τις ίδιες μας τις αντιλήψεις και το πώς διαμορφώνουν αυτές τις απόψεις μας, καθώς και να μπορούμε να αναζητούμε και να βρίσκουμε πληροφορίες.
- Ι** Ικανότητες σχετικές με την αυτογνωσία, τον αναστοχασμό και την αυτοαποτελεσματικότητα. Συμπεριλαμβάνεται ο αναστοχασμός επί των δικών μας αντιλήψεων και ιδεών, η αναζήτηση και ο διάκριση των αξιόπιστων από τις αναξιόπιστες πληροφορίες, και η κριτική ενσωμάτωση νέων πληροφοριών στις ιδέες μας.
- Ν** Προθυμία ανάληψης καθηκόντων για δύσκολες εργασίες, προθυμία να αντιμετωπίζουμε δυσάρεστες αλήθειες και να μαθαίνουμε ή να διδάσκουμε καινούργια πράγματα. Δίνουμε σημασία στο περιβάλλον και στους άλλους, και επιζητούμε ανταλλαγές και νέες πληροφορίες.

Π

- Κατανόηση του πώς οι πράξεις μας μπορούν να έχουν αντίκτυπο.
- Ανάπτυξη αίσθηση ευθύνης για την προστασία των οικοσυστημάτων του πλανήτη και για ένα καθαρό περιβάλλον.
- Αίσθηση καθήκοντος για την ευημερία της πόλης και της γειτονιάς μας.
- Αντίληψη των φραγμών που εμποδίζουν τα ίσα δικαιώματα και την αξιοπρεπή διαβίωση.
- Άσκηση των δικαιωμάτων μας ως πολίτες.
- Αίσθηση του καθήκοντος για την κινητοποίηση των τοπικών αρχών με σκοπό την υλοποίηση της Ατζέντας 2030 στις πόλεις μας
- Αίσθημα ευθύνης για τα διδαχθέντα αντικείμενα
- Ενημέρωση για τη μόλυνση των θαλασσών
- Επίγνωση των κινδύνων της ρύπανσης
- Κοινωνική ευσυνειδησία σχετικά με τη βιώσιμη μεταφορά

Συμμετοχή και Συμπερίληψη

- Π** Η ανάπτυξη μιας πιο συμπεριληπτικής κοινωνίας η οποία θα επιτρέπει τη συμμετοχή μειονοτήτων, νέων ανθρώπων και, για παράδειγμα, ατόμων από την επαρχία. Οι άνθρωποι πρέπει να προσεγγίζουν άλλους, να μιλούν για τις ιδέες τους και να συζητούν με κριτική ματιά της διάφορες σκοπιές, καθώς και να καθιστούν προσβάσιμη την Εκπαίδευση για την Βιώσιμη Ανάπτυξη. Συμπεριλαμβάνεται επίσης επαυξημένη επίγνωση των κοινωνικών και πολιτικών δομών (σε τοπικό κι εθνικό επίπεδο).

Γ Γνώση επί των κοινωνικών δομών και κοινωνικών μειονοτήτων, επί των τοπικών και εθνικών πολιτικών συστημάτων, καθώς και των υπάρχουσών επιλογών συμμετοχής και των τρόπων δημιουργίας νέων.

Ι Παραίτηση άλλων να συμμετέχουν, ανάπτυξη κοινών οραμάτων βιωσιμότητας.

Ν Δεκτικότητα στη μάθηση, στις νέες προοπτικές και στην ευγενική αλληλεπίδραση.

Π

- Αξίες, δεξιότητες και συμπεριφορές αμοιβαίου σεβασμού, σε συμφωνία με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία.

Κοινωνική προσαρμοστικότητα

Π Η ικανότητα να προσαρμοζόμαστε σε νέες καταστάσεις, ανθρώπους ή πληροφορίες, συμπεριλαμβανόμενης της ενεργητικής μετάδοσης γνώσης και δεξιοτήτων, για παράδειγμα, για την επίλυση προβλημάτων ή για την εκπαίδευση ομάδων – στόχων ώστε να μπορούν να προσαρμόζονται σε έναν πιο βιώσιμο τρόπο ζωής.

Γ Στις δεξιότητες αυτές εμπεριέχεται η γνώση των πόρων που διαθέτουμε και το πώς γίνεται να μεταδοθεί ή να διαμοιραστεί η γνώση.

Ι Δεξιότητες σχετικές με τον αναστοχασμό, και τη διδασκαλία και τη μετάδοση των γνώσεων.

Ν Αντίληψη του κοινωνικού περιβάλλοντος και προθυμία επικέντρωσης σε άγνωστα ή δύσκολα πράγματα, και μάθησης από άλλους ή διδασκαλία άλλων.

Π

- Κατανόηση του γεγονότος ότι οι πράξεις μας μπορούν να κάνουν τη διαφορά.
- Ενημέρωση του κόσμου και προαγωγή της κουλτούρας της βιωσιμότητας.
- Θεμελιώδεις κοινωνικές δεξιότητες, όπως ενσυναίσθηση, επικοινωνία και συνεργασία.

Δεξιότητες σχετικές με την αυτό-αποτελεσματικότητα

Αξιολόγηση των βιώσιμων ενεργειών του ατόμου (αποστασιοποίηση από τον ρόλο)

- Π** Η αξιολόγηση της βιώσιμης δράσης του εαυτού στον ιδιωτικό, τον δημόσιο και τον πολιτικό βίο, σε συνάρτηση με τις ατομικές και κοινωνικές προσδοκίες.
- Γ** Ο ποικίλος αντίκτυπος των δράσεων για τη βιωσιμότητα σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο, στην περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική διάσταση, και τρόπος αξιολόγησης του αντίκτυπου σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο.
- Ι** Αξιολόγηση του αντίκτυπου της δράσης για τη βιωσιμότητα, αναστοχασμός πάνω στις δικές μας ενέργειες, σχεδιασμός και έναρξη ή πρόταση διορθωτικών κινήσεων.
- Ν** Δεκτικότητα απέναντι στην κριτική σκέψη και άποψη. Προθυμία για αναστοχασμό.

Ενδυνάμωση

- Π** Ως ενδυνάμωση νοείται η ενθάρρυνση των ανθρώπων ώστε να λαμβάνουν τον έλεγχο των ζών τους και να είναι ενεργοί πολίτες. Όσον αφορά στη βιωσιμότητα, αυτό μπορεί να επιτυγχάνεται μέσω της ενσωμάτωσης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στο κοινωνικό δίκτυο του ατόμου (εργασία, προσωπικά δίκτυα, τοπική κοινότητα κ.α.). Είναι σημαντικό να επιδεικνύει το άτομο ενθουσιασμό και αφοσίωση στις αξίες του. Έτσι μπορεί να παρακινήσει άλλους να συμμετέχουν κι αυτοί στη βιώσιμη ανάπτυξη.
- Γ** Γνώση των πόρων που διαθέτουμε, πώς μπορούμε να παρέχουμε κίνητρο στον εαυτό μας και σε άλλους να αναλάβουν δράση και πώς μπορούμε να διατηρούμε αυτό το κίνητρο κι αυτή τη δράση. Γνώση των Στόχων Κοινωνικής Ανάπτυξης και της δυνατότητας εφαρμογής τους στην καθημερινότητα. Τρόποι διάδοσης της γνώσης.
- Ι** Ορισμένοι άνθρωποι μπορούν να εμπνέουν τους άλλους, ώστε να ασχοληθούν με κάποιο ζήτημα, να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους ή/και να συμμετέχουν σε κινήματα υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης. Συμπεριλαμβάνεται και η ικανότητα να μετράμε την αποφασιστικότητα μας και να την αυξάνουμε.

N Το άτομο που αποτελεί πηγή έμπνευσης πρέπει να δείχνει αποφασιστικότητα, ενδιαφέρον για τα κοινά και επιθυμία να συμμετέχει σε σχετικά αντικείμενα και να εξελίσσεται σαν άτομο. Μπορούν να συμπεριλαμβάνονται επίσης η πειθώς και η ενσυναίσθηση.

Π

- Στρατηγικές με στόχο τη μετάβαση από την «επίγνωση» στην «ενεργό συμμετοχή», ενισχύοντας έτσι τις δυνατότητες των πολιτών, των εκπαιδευτών, των τοπικών αρχών και των κοινωνικών οργανώσεων.

Επιμονή

Π Η επιμονή αποτελεί κρίσιμο στοιχείο της αυτό-διαχείρισης. Είναι η δεξιότητα να ωθούμε τον εαυτό μας να συνεχίζει τις δραστηριότητές του και να αναλαμβάνει την ευθύνη για τις δράσεις του ίδιου, αλλά και άλλων.

Γ Κατανόηση των ψυχολογικών φραγμάτων της επιμονής και πώς να τα αντιμετωπίζουμε.

I Υπομονή και αντοχή. Ηγεσία. Το να είμαστε ενεργοί και να συνεχίζουμε να κάνουμε αυτά που μας ενδιαφέρουν. Να αναλαμβάνουμε καθήκοντα. Να εμπνέουμε και άλλους και να συνεργαζόμαστε μακροπρόθεσμα.

N Πέραν του να προσπαθούμε πολύ για να πετυχαίνουμε τους στόχους μας, πρέπει να συνεχίζουμε την προσπάθεια ακόμη και μετά από κάποια αποτυχία. Είμαστε βέβαιοι ότι η υπομονή και η επιμονή είναι σημαντικά για την επίτευξη των στόχων μας και ότι θα πετύχουμε.

Π

- Δυνατότητα για ακτιβισμό

Δεξιότητες συνεργασίας (Αλληλεγγύη)

Π Η συνεργασία αποτελεί βασική πλευρά των δράσεων υπέρ της βιωσιμότητας, για τις οποίες απαιτούνται συλλογικές προσπάθειες σε τοπικά επίπεδα, σε ουσιαστικές δραστηριότητες και πρωτοβουλίες. Οι δεξιότητες αυτές συμπεριλαμβάνουν ενδο και διαπροσωπικές δεξιότητες, όπως την ανοχή της αμφισημίας, τον ειλικρινή αξιακό προσανατολισμό και την ικανότητα επίλυσης διενέξεων, ούτως ώστε να μπορούμε να φέρνουμε επιτυχώς εις πέρας ομαδικές εργασίες, να δημιουργούμε λύσεις και να μοιραζόμαστε κοινά οράματα για ένα πιο βιώσιμο μέλλον. Οι δεξιότητες αυτές απαιτούνται επίσης για τη διατήρηση των εταιρικών δραστηριοτήτων ανάμεσα σε άτομα και στα πλαίσια έργων. Συμπεριλαμβάνουν διδακτικές και μαθησιακές δραστηριότητες.

- Γ** Γνώση του πώς σκέφτονται και πράττουν οι άνθρωποι, του πώς λειτουργούν οι ομάδες και του πώς μπορούμε να βοηθάμε ο ένας τον άλλον για να μαθαίνουμε. Σε οποιαδήποτε συνεργασία, όσον αφορά στις πρωτοβουλίες, είναι σημαντικό να καταλαβαίνουμε τους συνεργάτες μας και να παραμένουμε συνδεδεμένοι μαζί τους, ακόμη κι όταν προκύπτουν δυσκολίες.
- Ι** Συμμετοχή στον ορισμό των στόχων βιωσιμότητας. Επικοινωνία με άλλους, το να βρίσκουμε μόνοι μας τον ρόλο μας στην ομάδα (π.χ. αρχηγός), σύναψη και διατήρηση σχέσεων, ανάπτυξη λύσεων για τα προβλήματα συλλογικά. Επικοινωνία με σχετικά άτομα και επίδειξη βασικών δεξιοτήτων, όπως η ενσυναίσθηση, η αντοχή στο στρες και στην αβεβαιότητα, η αποστασιοποίηση από τους ρόλους.
- Ν** Ενδιαφέρον για τους άλλους και επίγνωση του γεγονότος ότι οι δράσεις συχνά είναι πιο αποτελεσματικές όταν αποτελούν προϊόν συνεργασίας. Για αυτό και είναι απαραίτητη μια αίσθηση σύμπνοιας και αμοιβαιότητας. Επίγνωση του πού στεκόμαστε οι ίδιοι ιδεολογικά και ικανότητα να διαπραγματευόμαστε κοινούς στόχους και να παραμένουμε πρόθυμοι να επιλύουμε προβλήματα μαζί. Ανοικτοί σε συνεισφορές τρίτων και ευελιξία στη σκέψη για να βρίσκουμε καλούς συμβιβασμούς.

Π

- Κοινωνική συνεργασία για βιώσιμες πόλεις και ευημερία.
- Αίσθηση ευθύνης για την ευημερία και την εικόνα της πόλης μας, μέσω της συνειδητοποίησης ότι μια ομάδα μπορεί να κάνει τη διαφορά.
- Αίσθηση σύμπνοιας με ομοϊδεάτες και αλληλεγγύη.
- Ανάπτυξη αισθήματος σύμπνοιας μέσω της συναναστροφής με πολλά άτομα με παρόμοιους στόχους.
- Δεξιότητες που έχουν να κάνουν με τη συμμετοχή στα κοινά.
- Κατανόηση των δυναμικών μίας ομάδας.
- Εξοικείωση με τα τοπικά κοινωνικά δίκτυα.

Δεξιότητες οργανωτικότητας

- Π** Οι δεξιότητες αυτές είναι σημαντικές ώστε να είναι το άτομο οργανωμένο. Για παράδειγμα, να μπορεί να δημιουργεί ένα δομημένο σχέδιο δράσεων, να επιδιώκει έναν στόχο και να διαχειρίζεται έργα.
- Γ** Διαχωρισμός προβλημάτων σε υποπροβλήματα για τα οποία υπάρχει ήδη λύση και σε άλλα για τα οποία πρέπει να αναπτυχθεί αυτή. Δομημένος σχεδιασμός λύσεων για υπάρχοντα προβλήματα.

I Επίλυση προβλημάτων, συντονισμός δραστηριοτήτων όπου συμμετέχουν διάφορα άτομα. Ηγετικός ρόλος και διορατικότητα κατά την επιλογή στόχων μίας πρωτοβουλίας.

N Πεποίθηση ότι η επιτυχία δεν είναι θέμα μοίρας ή τύχης, αλλά αποτέλεσμα κόπου. Οι όποιες προσπάθειες γίνονται δομημένα και με βάση τη λογική.

Π

- Οργάνωση προωθητικών εκδηλώσεων
- Οργανωτικότητα
- Οργάνωση και διαχείριση αποβλήτων

Πηγές

EU-Commission (2022): GreenComp: The European sustainability competence framework. (<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128040>).

Havighurst, R. (1972): Developmental Tasks and Education. Boston: Addison-Wesley.

Heyse, V. & Erpenbeck, J. (2004): Kompetenztraining. Stuttgart: Schäffer-Poeschel.

Heyse, V. & Erpenbeck, J. (2017): Der KODE® Kompetenzatlas. <https://www.kodekonzept.com/wissensressourcen/kode-kompetenzatlas/>

Hurrelmann, U. (1998) (Ed.). Handbuch der Sozialisationsforschung. Weinheim und Basel, Beltz Verlag.

Meigel, J. (2022): Kompetenzprofile von Trainern in der Sportart Tennis. Inaugural Dissertation, LMU München.

Rieckmann, M. & Barth, M. (2022): Educators' Competence Frameworks in Education for Sustainable Development. In: Vare, P.; Lausset, N. & Rieckmann, M. (Ed.): Competences in Education for Sustainable Development. Berlin: Springer. p. 19-26.

UNESCO (2014): UNESCO Roadmap for implementing the global action programme on education for sustainable development. (<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf>).

UNESCO (2017): Education for Sustainable Development Goals. Learning Objectives. (https://www.unesco.de/sites/default/files/2018-08/unesco_education_for_sustainable_development_goals.pdf)

UNESCO (2020): Education for sustainable development. A roadmap. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802.locale=en>

